

*До разової спеціалізованої Вченої ради
ДФ 41.884.104 Одеського державного
університету внутрішніх справ
65044, м. Одеса, вул. Успенська 1*

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора
Буги Володимира Васильовича, на дисертацію
Корженко Ольги Михайлівни «Професійно-правова підготовка
поліцейських в транзитивних умовах» поданої на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається тим, що сучасний етап розвитку України характеризується одночасним впливом масштабних правових, суспільно-політичних та безпекових трансформацій, які ставлять нові вимоги до професійної діяльності поліції та якості підготовки її персоналу. В умовах реформування правоохоронної системи, євроінтеграційного поступу, воєнного стану та майбутньої післявоєнної відбудови держави особливого значення набуває формування поліцейського нового покоління – фахівця, здатного ефективно забезпечувати публічну безпеку, діяти на засадах верховенства права, поваги до прав людини та демократичних цінностей. У зв'язку з цим дослідження теоретичних і практичних засад професійно-правової підготовки поліцейських у транзитивних умовах є своєчасним, суспільно значущим і має важливе значення для подальшого розвитку правоохоронної системи України

Зауважимо, що транзитивність сучасного українського суспільства проявляється у зміні правових цінностей, перегляді механізмів взаємодії держави і громадянина, реформуванні системи забезпечення публічної безпеки та переорієнтації діяльності поліції на стандарти демократичного врядування. За таких умов суттєво змінюється й сама природа поліцейської діяльності. Поліцейський більше не може розглядатися виключно як представник державного примусу, оскільки сучасна модель правоохоронної діяльності вимагає від нього високого рівня правової культури, комунікативної

компетентності, здатності діяти в кризових умовах та приймати рішення у складних соціально-правових ситуаціях.

Актуальність теми також обумовлена необхідністю модернізації системи поліцейської освіти відповідно до міжнародних та європейських стандартів. Розвиток сучасної правоохоронної системи неможливий без урахування практики демократичних держав, міжнародних стандартів забезпечення прав людини, рекомендацій міжнародних організацій та сучасних підходів до професійної підготовки правоохоронців. У зв'язку з цим виникає потреба у формуванні нових освітніх моделей, орієнтованих на компетентнісний підхід, інтеграцію теоретичної і практичної складових навчання, впровадження елементів медіації, кризового менеджменту, комунікативної підготовки та відновних практик.

Необхідність наукового дослідження цієї проблематики пояснюється також недостатнім рівнем її комплексного теоретичного опрацювання. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених реформуванню правоохоронної системи та окремим аспектам професійної підготовки поліцейських, питання функціонування системи професійно-правової підготовки саме в умовах транзитивності залишаються фрагментарно дослідженими. Потребують подальшого наукового осмислення особливості впливу транзитивних процесів на зміст поліцейської освіти, механізми адаптації професійної підготовки до кризових умов, співвідношення правового, психологічного та комунікативного компонентів у структурі професійної компетентності поліцейського. Для України ця проблематика має особливу гостроту. Перехід від тоталітарного минулого до демократичної моделі, подолання постколоніальних викривлень у праворозумінні, протидія зовнішній агресії та одночасна імплементація європейських стандартів створюють ситуацію складної правової динаміки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до пріоритетних напрямів наукової діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ та є

складовою комплексних наукових досліджень, що здійснюються в межах теми «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0123U103538). Крім того, робота узгоджується з планом науково-дослідної роботи кафедри загальноправових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ на 2023–2026 роки за темою «Забезпечення прав і свобод особи в умовах транзитивного суспільства: сучасний вимір» (державний реєстраційний номер 0123U103760), що визначає її теоретичну та практичну спрямованість у контексті сучасних трансформаційних процесів у державі та правоохоронній сфері.

Наукова обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Авторкою логічно визначено об'єкт та предмет дослідження, коректно застосовано методологічний апарат, правильно підібрана дослідницька база наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Дисертаційне дослідження Ольги Корженко характеризується системним підходом, має логічно-послідовну структуру, що в цілому дало можливість виконати поставлені при написанні роботи завдання та досягти визначеної мети.

Авторкою застосовано сукупність загальних, загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціально-юридичних методів пізнання, застосування яких забезпечило комплексне дослідження теоретичних, правових та інституційних аспектів професійно-правової підготовки поліцейських у транзитивних умовах. Застосування комплексу взаємопов'язаних методів дослідження забезпечило можливість здійснити всебічний аналіз професійно-правової підготовки правоохоронців як складного соціально-правового феномену, розвиток якого зумовлений трансформаційними процесами в державі, реформуванням правоохоронної системи та євроінтеграційними процесами України. Сформульовані в роботі висновки та пропозиції є достатньо обґрунтованими, розкритими та вирізняються новизною.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів забезпечуються належною емпіричною базою дослідження, яку становлять матеріали

правозастосовної практики правоохоронних органів України, статистичні та аналітичні дані діяльності Національної поліції України та Міністерства внутрішніх справ України, результати вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень у сфері поліцейської діяльності, матеріали міжнародних організацій, а також узагальнення практичного досвіду організації професійної підготовки поліцейських у закладах вищої освіти системи МВС України.

Метою дисертаційного дослідження є комплексний аналіз теоретико-методологічних засад професійно-правової підготовки поліцейських у транзитивних умовах розвитку держави та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням міжнародних стандартів, національних реформ та сучасних безпекових викликів.

Апробація результатів дослідження здійснювалась у порядку, визначеному законодавством України. Основні теоретичні та практичні висновки, положення та пропозиції апробовано на таких наукових заходах: Всеукраїнській науковій конференції молодих учених «Правова система держави: проблеми формування та перспективи розвитку в контексті євроінтеграції» (м. Одеса, 10 грудня 2021 р.); науково-практичному круглому столі «Конституція України як Основний Закон держави і громадянського суспільства» (м. Одеса, 24 червня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Поліцейська медіація як інструмент захисту прав та інтересів громадян» (м. Одеса, 20 вересня 2023 р.).

Структура дисертації. Робота структурована логічно і послідовно, що дозволяє глибоко дослідити визначений об'єкт та предмет дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що поділені на десять підрозділів, висновку, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 237 сторінок, з них основного тексту 196 сторінок, список використаних джерел містить 295 найменувань, додатки становлять 7 сторінок. Анотація відповідає змісту дисертації, розкриває її основні положення та відповідає передбаченим вимогам. Структура дисертаційного дослідження дозволяє автору комплексно та системно розкрити різні аспекти теми. У вступі

обґрунтовується актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами і темами, визначається об'єкт і предмет, мета та основні завдання дисертаційного дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Новизна представлених теоретичних результатів, проведених здобувачем досліджень. Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному теоретико-правовому дослідженні професійно-правової підготовки поліцейських в умовах транзитивних суспільних процесів та розробленні науково обґрунтованих підходів до її вдосконалення відповідно до сучасних викликів правоохоронної діяльності та європейських стандартів поліцейської освіти.

У дисертації вперше сформульовано авторську концепцію професійно-правової підготовки поліцейських в умовах транзитивного суспільства як цілісної системи формування професійних та правових компетентностей поліцейських, спрямованих на забезпечення ефективної правоохоронної діяльності, захисту прав людини та зміцнення довіри суспільства до поліції в умовах суспільних трансформацій. Ольгою Корженко проведено системний аналіз транзитивних умов діяльності поліції України та їх впливу на систему підготовки кадрів. Показано, що політичні (демократизація, децентралізація влади), правові (оновлення законодавства, імплементація європейських стандартів) та соціальні трансформації (підвищення громадських очікувань, воєнні загрози) обумовлюють нові цілі та пріоритети професійної освіти поліцейських. Зокрема, доведено зростання значущості підготовки, орієнтованої на дотримання прав людини, роботу з громадою та здатність діяти в умовах надзвичайних ситуацій.

Алгоритм наукового дослідження сучасного стану наукового опрацювання теми відображає синтез досвіду, накопиченого протягом попередніх десятиліть у сфері професійної підготовки правоохоронців з моменту проголошення незалежності України, та результатів новітніх

досліджень, які активно почали розвиватися після 2015 року в контексті реформування поліції.

Цікавим і значним елементом роботи є пропонування авторкою власного бачення основних напрямків удосконалення професійно-правової підготовки поліцейських у транзитивних умовах, реалізація якого передбачає здійснення комплексу взаємопов'язаних заходів: стратегічне оновлення нормативно-правової бази; підвищення інституційної адаптивності системи підготовки; оновлення змісту освітніх програм відповідно до умов війни та післяконфліктного відновлення; розвиток практикоорієнтованих і симуляційних форм навчання; цифровізація освітнього середовища; а також інтеграція інструментів транзитивної юстиції, медіації та відновного правосуддя в професійну підготовку правоохоронців. Комплексна реалізація визначених напрямів сприятиме формуванню нового типу поліцейського, діяльність якого ґрунтується на високому рівні професіоналізму, правової культури, стійкості до викликів транзитивного суспільства та здатності забезпечувати ефективне виконання правоохоронних функцій із неухильним дотриманням принципів верховенства права, законності та поваги до прав і свобод людини.

Окрему увагу приділено обґрунтуванню методологічних підходів до професійно-правової підготовки поліцейських у транзитивних умовах. Такими підходами є: аксіологічний, гуманістичний, особистісно-орієнтований, компетентнісний, системний, інтегративний, діяльнісний, праксеологічний. Авторка робить висновок про те, що в транзитивних умовах особливого значення набувають також ресурсний, синергетичний та акмеологічний підходи, які орієнтують систему підготовки на розвиток внутрішнього потенціалу особистості, адаптацію до нестабільного соціально-правового середовища, формування здатності до саморозвитку та досягнення високого рівня професійної майстерності.

Дисертанткою удосконалено наукові підходи до визначення структури та змісту професійно-правової підготовки поліцейських шляхом обґрунтування

необхідності інтеграції правозахисного, аксіологічного, медіаційного та безпекового компонентів у систему підготовки працівників поліції.

У роботі набули подальшого розвитку положення щодо впровадження міжнародних та європейських стандартів поліцейської діяльності в освітній процес закладів вищої освіти системи МВС України, а також наукові уявлення про роль професійно-правової підготовки як чинника забезпечення демократичного характеру функціонування поліції в умовах реформування сектору безпеки та оборони України.

Дисертанткою обґрунтовано напрями вдосконалення нормативно-правового, організаційного та методичного забезпечення професійно-правової підготовки поліцейських з урахуванням сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом, євроінтеграційними процесами та післявоєнною трансформацією українського суспільства.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення законодавства у сфері правоохоронної діяльності, модернізації системи професійно-правової підготовки поліцейських та підвищення ефективності діяльності Національної поліції України в умовах суспільних трансформацій. Сформульовані в дисертації положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у науково-дослідній, нормотворчій і правозастосовній діяльності, а також у діяльності закладів вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ України під час удосконалення освітніх програм, навчально-методичного забезпечення, первинної професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки поліцейських. Результати дослідження також можуть бути використані у навчальному процесі під час викладання дисциплін правоохоронного спрямування та розроблення навчально-методичних матеріалів відповідно до сучасних європейських стандартів поліцейської діяльності.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях за темою дисертації. Основні наукові результати дисертації були висвітлені у

7 наукових публікаціях, 4 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 3 у тезах доповідей на міжнародних і національних науково-практичних конференціях.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Робота є самостійною завершеною науковою працею, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. У дисертації наявні посилання на використані джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційного дослідження. Належно оцінюючи загальний науковий рівень дисертаційного дослідження, його теоретичну цілісність та практичну значущість, водночас слід звернути увагу на окремі положення, які мають дискусійний характер або потребують додаткового наукового обґрунтування, уточнення чи розширення аргументації.

1. У дисертації обґрунтовується необхідність включення медіаційної компетентності до структури професійно-правової підготовки поліцейських як важливого інструменту мирного врегулювання конфліктів та взаємодії з населенням. Водночас дискусійним залишається питання щодо меж розширення кола професійних компетентностей працівників поліції. У зв'язку з цим виникає запитання: чи не вбачаєте Ви ризику розмивання основної правоохоронної функції поліції через розширення переліку компетентностей, які традиційно не належать до сфери поліцейської діяльності? Якими аргументами Ви можете обґрунтувати необхідність такого підходу?

2. У підрозділі 2.4. дисертанткою обґрунтовується важливість національно-патріотичного виховання як складової професійно-правової підготовки поліцейських. Водночас зазначене положення викликає певну наукову дискусію з огляду на необхідність забезпечення політичної нейтральності правоохоронних органів у демократичній правовій державі. У зв'язку з цим виникає запитання: яким чином, на Вашу думку, слід розмежовувати національно-патріотичне виховання та можливі прояви

ідеологізації чи політизації освітнього процесу в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, а також які критерії дозволяють забезпечити відповідність такого виховання принципам верховенства права, професійної етики та політичної неупередженості поліцейських?

3. У третьому розділі дисертаційного дослідження авторкою виокремлено та обґрунтовано основні напрями вдосконалення системи професійно-правової підготовки поліцейських в транзитивних умовах, однак недостатньо уваги приділено питанням оцінювання ефективності запропонованих змін. У зв'язку з цим виникає запитання: за якими кількісними та якісними критеріями, на думку авторки, має визначатися результативність професійно-правової підготовки поліцейських, зокрема щодо сформованості правової культури, правозахисних компетентностей та готовності діяти в умовах підвищених суспільних ризиків?

Висловлені зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер, і тому істотно не впливають на високу позитивну оцінку дисертаційного дослідження та можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових пошуків автора.

Загальний висновок та оцінка дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота Ольги Корженко на тему «Професійно-правова підготовка поліцейських в транзитивних умовах», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним самостійним науковим дослідженням. Робота виконана авторкою особисто та характеризується отриманням оригінальних, науково аргументованих теоретичних результатів, що мають значення для розвитку сучасної юриспруденції.

Враховуючи вище зазначене, можна відзначити, що дисертаційне дослідження за своєю актуальністю, новизною та вирішенням проблем дослідження, теоретичним рівнем та практичною корисністю, достовірністю та обґрунтованістю одержаних результатів, відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019), вимогам

Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23.03.2016 (із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024, № 426 від 08.04.2025) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 (із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, №507 від 03.05.2024), а її авторка – Корженко Ольга Михайлівна – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України
Донецького державного університету
внутрішніх справ

Володимир БУГА